

УДК 005.591:642.5-057.874; 347.44. (447)
DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.2.29>

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ З ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРЧУВАННЯ УЧНІВ

Федорченко Наталія Володимирівна,

доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри загальноюридичних дисциплін,
цивільного права та правового забезпечення туризму
Київського університету туризму, економіки і права,
головний науковий співробітник відділу дослідження проблем
взаємодії держави та громадянського суспільства
Київського регіонального центру НАПрН України



Федорченко Володимир Кирилович,

доктор педагогічних наук, професор,
ректор Київського університету туризму, економіки і права,
президент Асоціації навчальних закладів України
туристського і готельного профілю,
Заслужений працівник культури України



П'ятницька Ніла Олексіївна,

кандидат економічних наук, професор,
Київський університет туризму, економіки і права



Григоренко Олег Михайлович,

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри дизайну
та інжинірингу
Державного торговельно-економічного університету



У статті на основі безпосереднього дослідження та вивчення нормативно-правових актів різного рівня проаналізовано правове забезпечення організації харчування учнів у закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО). Для досягнення мети застосовано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження. Доведено, що державне регулювання організації харчування в ЗЗСО має здійснюватися за такими напрямками, як визначення основних засад державної політики та механізму їх реалізації у сфері організації харчування учнів за місцем навчання; забезпечення управління у сфері організації харчування у ЗЗСО на всіх рівнях; запровадження прогресивних моделей управління процесом забезпечення харчування учнів у ЗЗСО; застосування інноваційних методів та форм організації обслуговування учнів; забезпечення якості та безпечності харчування учнів; побудова ефективних економічних відносин у сфері організації харчування у ЗЗСО. Установлено, що організацію харчування учнів регламентують багато законів та підзаконних актів, кожний із яких створює правове поле для вирішення певних питань, пов'язаних з організацією харчування учнів у закладах загальної середньої освіти, проте немає закону, який би комплексно і системно об'єднав найбільш важливі питання в одному акті. Таким міг би бути Закон України «Про харчування у закладах загальної середньої освіти». Також є потреба у розробці і окремих нормативно-правових актів, у яких можуть бути представлені методичні рекомендації щодо вирішення певних питань, пов'язаних з організацією харчування учнів у закладах загальної середньої освіти. Це насамперед стосується закупівлі послуг з організації харчування учнів закладів загальної середньої освіти та визначення чисельного та кваліфікаційного складу працівників

підприємства – організатора харчування учнів у закладах загальної середньої освіти. Ухвалення Закону України «Про харчування у закладах загальної середньої освіти» комплексно вирішить найважливіші питання організації харчування учнів закладів загальної середньої освіти та дозволить суттєво підвищити ефективність, безпечність та якість харчування учнів закладів освіти.

Ключові слова: закони України, нормативно-правові акти, тендер, послуги з організації харчування учнів, закупівля послуг з організації харчування учнів, чисельний та кваліфікаційний склад працівників підприємства, якість та безпека харчування; економічні відносини на підприємствах.

Fedorchenko Natalia, Fedorchenko Volodymyr, Piatnytska Nila, Hrihorenko Oleh. Improvement of the Regulatory and Legal Provision of the Provision of Services for the Organization of Food for Students

In the article, on the basis of direct research and study of regulatory legal acts of various levels, an analysis of the legal support for the organization of food for students in general secondary education institutions is carried out. To achieve the goal, general scientific and special research methods are applied. It has been proven that the state regulation of the organization of food in general secondary education institutions should be carried out in such directions as the definition of the main principles of state policy and the mechanism of their implementation in the field of organization of food for students at the place of study; ensuring management in the field of organization of food in general secondary education institutions at all levels; implementation of progressive models of management of the process of providing food for pupils in general secondary education institutions; application of innovative methods and forms of student service organization; ensuring the quality and safety of food for students; building effective economic relations in the field of organization of food in general secondary education institutions. It has been established that many laws and by-laws regulate the organization of student meals, each of which creates a legal field for solving certain issues related to the organization of student meals in general secondary education institutions, but there is no law that would comprehensively and systematically unite the most important issues in one act. This could be the Law of Ukraine "On Food in General Secondary Education Institutions". There is also a need for the development of separate legal acts in which methodological recommendations can be presented for solving certain issues related to the organization of meals for students in general secondary education institutions. This primarily refers to the purchase of catering services for students of general secondary education institutions and the determination of the number and qualifications of employees of the enterprise - the organizer of catering for students in general secondary education institutions. Adoption of the Law of Ukraine "On Food in General Secondary Education Institutions" will comprehensively solve the most important issues of organization of food for students in general secondary education institutions and will allow to significantly increase the efficiency, safety and quality of food for students in educational institutions.

Key words: laws of Ukraine, normative legal acts, tender, services for the organization of school meals, procurement of services for the organization of school meals, numerical and qualification composition of the company's employees, quality and safety of food; economic relations in enterprises.

Мета статті – оцінити наявні нормативно-правові акти, які регламентують надання послуг з організації харчування учнів у закладах загальної середньої освіти, виявити проблеми та визначити способи їх розв'язання.

Організацію харчування учнів закладів загальної середньої освіти регламентує низка законів та підзаконних актів, зокрема Конституція України [1], низка законів України [2–12], постанови Кабінету Міністрів України [13–16], інші нормативно-правові акти [17–20]. Аналіз

цих законодавчих актів дозволяє зробити висновок про те, що кожний із них створює правове поле для вирішення певних питань, пов'язаних із організацією харчування учнів у закладах загальної середньої освіти, що детально висвітлено в статті «Державне регулювання організації харчування в закладах загальної середньої освіти» [21]. Проте немає закону, який би комплексно і системно об'єднав найбільш важливі питання в одному акті. На нашу думку, таким документом міг би бути Закон України «Про харчування у закла-

дах загальної середньої освіти», у якому буде прописано як ключові положення, що мають місце в інших нормативно-правових актах, так і питання, які вперше набули нормативно-правового статусу, а саме: способи забезпечення харчування учнів, способи організації виробництва, методи та форми обслуговування учнів; учасники процесу надання послуг харчування у закладах загальної середньої освіти; фінансово-господарська діяльність підприємства-організатора харчу-

вання, формування штату працівників та їх соціальний захист; нові моделі забезпечення організації харчування у закладах загальної середньої освіти та деякі інші. Усі ці питання в проєкті закону може бути висвітлено в 11 розділах (таблиця 1).

Особливої уваги заслуговують розділи II–IX, у яких сформульовано найбільш важливі принципи організації харчування учнів у закладах загальної середньої освіти.

Розділ II присвячено реалізації принципів державної політики щодо забезпечення

Таблиця 1

**Структура проєкту Закону України
«Про харчування у закладах загальної середньої освіти»**

Назва розділу	Зміст статей
1. Загальні положення	1. Основні положення та їх визначення 2. Законодавство України про харчування в ЗЗСО
2. Державна політика щодо забезпечення харчування учнів у ЗЗСО	3. Основні засади державної політики у сфері організації харчування учнів у ЗЗСО 4. Реалізація державної політики щодо забезпечення фізіологічних потреб учнів у харчуванні 5. Забезпечення рівного доступу учнів до харчування у ЗЗСО 6. Фінансове забезпечення харчування учнів
3. Органи управління у сфері організації харчування учнів ЗЗСО	7. Склад органів управління у сфері організації харчування учнів 8. Повноваження Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України у сфері організації харчування учнів 9. Повноваження центральних органів виконавчої влади у сфері організації харчування учнів 10. Повноваження Верховної Ради АРК, Ради Міністрів АРК, органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій у сфері організації харчування учнів
4. Система управління організацією харчування у ЗЗСО	11. Управління організацією харчування у ЗЗСО 12. Засновники закладів освіти та підприємств ресторанного господарства, що надають послуги з організації харчування 13. Керівник закладу загальної середньої освіти 14. Керівник підприємства, що забезпечує харчування учнів 15. Органи громадського самоврядування 16. Установчі документи підприємств, що організують харчування у закладах освіти
5. Учасники процесу виробництва готової продукції та обслуговування учнів у ЗЗСО	17. Склад учасників процесу виробництва готової продукції та обслуговування учнів 18. Учні 19. Педагогічні працівники ЗЗСО 20. Працівники закладу ресторанного господарства 21. Працівники підприємства, що централізовано забезпечує харчування учнів у ЗЗСО
6. Способи забезпечення харчування учнів у ЗЗСО та організація виробництва готової продукції	22. Децентралізований спосіб забезпечення харчування учнів 23. Централізований спосіб забезпечення харчування учнів 24. Закупівля товарів та послуг з організації харчування учнів 25. Оформлення тендерної документації та проведення торгів 26. Способи організації виробництва в шкільних їдальнях
7. Процес надання послуг з організації харчування у ЗЗСО	27. Етапність надання послуг з організації харчування 28. Режим харчування учнів 29. Методи та форми обслуговування учнів у закладах ресторанного господарства

Продовження таблиці 1

8. Забезпечення якості та безпечності харчування учнів у ЗЗСО	30. Система забезпечення якості і безпечності харчування учнів
	31. Система управління безпечністю харчових продуктів (НАССР)
	32. Стандарти та технічні умови, сертифікація підприємств (закладів) ресторанного господарства
	33. Плановий та позаплановий аудит
	34. Відповідальність за порушення законодавства у сфері організації харчування у ЗЗСО
9. Економічні відносини у підприємствах (закладах) з організації харчування учнів	35. Фінансування системи організації харчування учнів
	36. Визначення вартості харчування учнів
	37. Фінансово-господарська діяльність у сфері організації харчування у закладах освіти
	38. Штатні розписи підприємств (закладів) ресторанного господарства, що забезпечують харчування у ЗЗСО
	39. Оплата та режим праці і відпочинку працівників виробництва закладів ресторанного господарства
	40. Підвищення кваліфікації працівників закладів ресторанного господарства
	41. Майно підприємств (закладів) ресторанного господарства, що забезпечують харчування учнів
	42. Державно-приватне партнерство у сфері організації харчування учнів у закладах освіти.
10. Міжнародне співробітництво	43. Міжнародне співробітництво у сфері організації харчування учнів у ЗЗСО
11. Прикінцеві та перехідні положення	44. Прикінцеві положення
	45. Перехідні положення

фізіологічних потреб учнів у харчуванні, фінансового забезпечення та рівного доступу до харчування. всіх учнів, що може бути досягнуто завдяки встановленню науково обґрунтованих норм харчування, фінансового забезпечення харчування найбільш вразливих категорій учнів, створенню необхідних умов для харчування всіх категорій учнів.

Розділи III та IV присвячено визначенню повноважень органів управління різного рівня у сфері організації харчування учнів.

У розділі V вказується склад учасників процесу виробництва продукції та обслуговування учнів, їх місце в цьому процесі та функції, які вони виконують.

У розділі VI указано на доцільність застосування способів виробництва (з повними технологічним циклом, на напівфабрикатах та комбінований); способи забезпечення харчування учнів (централізований та децентралізований), рекомендації щодо їх застосування; вимоги до оформлення тендерної документації.

У розділі VII показано етапність надання послуг, режим харчування учнів; методи та форми обслуговування, які доцільно використовувати.

Розділ VIII містить найважливіші вимоги до забезпечення якості та безпеки харчування учнів.

Найбільшим є розділ IX, у якому детально вписано основні вимоги до формування економічних відносин у підприємствах (закладах) з організації харчування учнів.

Таким чином, у проєкті закону, у розробці якого автори брали активну участь, у результаті глибокого аналізу соціально-економічних проблем щодо організації харчування учнів було визначено і комплексно, системно сформульовано правові засади організації харчування учнів у закладах загальної середньої освіти.

У процесі дослідження встановлено, що поряд із вищеназваним Законом є потреба в розробці окремих нормативно-правових актів, у яких можуть бути представлені методичні рекомендації щодо вирішення певних питань, пов'язаних з організацією харчування учнів у закладах загальної середньої освіти. Насамперед це стосується закупівлі послуг з організації харчування учнів закладів повної загальної середньої освіти, що дозволить під час проведення тендеру в системі «Прозоро» вибрати найкращого виконавця, спромож-

ного забезпечити якісне раціональне харчування школярів.

Згідно із законодавством тендер (англ. пропозиція) – це конкурентна процедура закупівель для відбору учасників із найбільш вигідною пропозицією, це процедура, яка має на меті вибрати замовником постачальника або виконавця через конкурс за визначеними критеріями. На жаль, на практиці здебільшого використовують єдиний критерій «Найнижча ціна». Аналіз законодавчих та нормативно-правових актів дозволяє зробити висновок, що більш глибокого дослідження потребує Закон України «Про публічні закупівлі» (зі змінами), згідно з яким при розробці тендерної документації в розділі V «Оцінка тендерної пропозиції» пункті 1.1 сказано, що «єдиним критерієм оцінки тендерних пропозицій є ціна без ПДВ» [8, 9]. Дійсну систему виявлення переможця конкурсних торгів за найнижчою ціною пропозиції постійно критикують ті, хто безпосередньо причетний до організації харчування школярів [22–25]. Особлива увага при цьому приділяється необхідності введення якісних (нецінових) показників для оцінки пропозиції послуг харчування за критерієм «Приведеної ціни».

Закупівля послуг з організації харчування школярів на конкурсній основі в системі «Прозоро» здійснюється починаючи з 2016 року. За шість останніх років накопичився певний досвід у розв'язанні цього надзвичайно важливого питання. Згідно із законами України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту» організація харчування за місцем навчання є важливим складником створення в закладах освіти здорового освітнього середовища, що позитивно впливає на весь освітній процес [3; 4]. У Законі України «Про публічні закупівлі» не унеможлиблюється використання і якісних показників під час визначення переможця в тендері, але на практиці при закупівлі послуг харчування учнів у закладах загальної середньої освіти їх не використовують [8; 9]. На нашу думку, це пов'язано з недосконалою методологією визначення «Приведеної ціни» на послугу з організації харчування учнів.

У більшості шкіл є спеціальні складські, виробничі та торгові приміщення для зберігання харчових продуктів, виготовлення

різних страв та їх реалізації і споживання. Для оцінки відповідності їх санітарно-гігієнічним вимогам та будівельним нормам використовують ДБН [22]. Останній документ використовують і при розробці тендерної документації для оцінки матеріально-технічної бази підприємства.

У тендерній документації, розробленій у 2019 році, робиться посилання на «Методичні рекомендації з організації харчування у загальноосвітніх навчальних закладах», затверджені Міністерством економіки України наказом № 265 від 01.08.2006 року, які втратили чинність у кінці 2015 року [19]. Покликання на цей документ роблять за питаннями, які протягом десяти років успішно використовувалися на практиці та довели наукову обґрунтованість та дієздатність у вирішенні важливих для організації харчування школярів питань. До них належить: 1) визначення чисельного та кваліфікаційного складу працівників підприємств-організаторів харчування; 2) забезпечення ідалень закладів освіти столовим посудом, приборами, кухонним інвентарем, спецодягом, мийними засобами та засобами дезінфекції.

З втратою чинності цього документа виникли певні труднощі у розв'язанні цих важливих питань на практиці. Заслужовує на увагу й те, що в тендерній документації немає покликань на чинний нормативно-правовий акт «Про затвердження типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти», затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 р. № 1205 (зі змінами) [18]. Необґрунтованість штатних нормативів у цьому документі не раз піддавали гострій критиці [22–25]. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, що необхідно ліквідувати прогалину в законодавчому полі з вищезазначених питань.

При наданні інформації учасник згідно зі статтею 13 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 20.11.2012 № 5492-VI (зі змінами) надає завірену копію сторінок паспорта вповноваженої (уповноважених) особи (осіб) на підписання документів пропозиції (а саме сторінки 1–6 та

місце проживання) або копію іншого документа, передбаченого статтею 13 цього Закону [10]. Згідно з вимогами Постанови Правління Національного банку України від 15.12.2004 р. № 639 учасник під час подання тендерної пропозиції надає також забезпечення тендерної пропозиції у формі електронної банківської гарантії (безвідкличної, безумовної банківської гарантії, виданої банком I-III рівня акредитації та оформленої відповідно до вимог вищеназваної постанови [16].

Розробка примірнього двотижневого меню весь цей час здійснювалася згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 22.11.2004 р. № 1591 «Про затвердження норм харчування у навчальних та оздоровчих закладах» (додаток 7), яка втратила чинність із вересня 2021 року та на заміну якої була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 р. № 305 «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» [13; 14]. Практика впровадження положень останньої Постанови показала, що виникає багато питань та певні труднощі з її впровадження, тому було розроблено чотири-тижневе меню з 160-ма найменуваннями страв, дано додаткові роз'яснення щодо використання норм харчування. На нашу думку, це пов'язано, з одного боку, з недосконалістю наявної методики, а з іншого –

з намаганням полегшити розробку плану-меню на практиці.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, потребують вирішення такі важливі питання:

1) для оцінки пропозиції: розробка показника, за яким можна вибрати учасника-переможця тендеру з надання послуги харчування в закладах повної загальної середньої освіти не тільки за ціною, а і за якісними показниками;

2) для визначення чисельного та кваліфікаційного складу працівників підприємства (об'єднання шкільних їдалень): розробка методики визначення чисельного та кваліфікаційного складу працівників підприємства – організатора харчування учнів у закладах повної загальної середньої освіти;

3) ухвалення Закону України «Про харчування у закладах загальної середньої освіти», у якому стисло, комплексно і системно повинні бути представлені найважливіші питання, що обов'язково повинні бути вирішені при організації харчування учнів закладів загальної середньої освіти.

Удосконалення чинного законодавства про надання послуг з організації харчування учнів є важливим фактором формування єдиних науково обґрунтованих підходів до вирішення вищезазначених питань, що сприятиме підвищенню якості та безпечності харчування учнів у закладах повної загальної середньої освіти всіх рівнів та типів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
2. Про охорону дитинства : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
3. Про освіту : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
4. Про повну загальну середню освіту : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 31. Ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
5. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 16. Ст. 200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
6. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45. Ст. 425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
7. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 35. Ст. 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)

8. Про публічні закупівлі : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. Ст. 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
9. Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель» : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, №45, ст.289. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-20#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
10. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 51, ст. 716. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
11. Про доступ до публічної інформації : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
12. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
13. Про затвердження норм харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку : Постанова КМУ від 22 листопада 2004 року № 1591. *Офіційний вісник України*. 2004. 124 3/2021 Господарське право і процес № 47. С. 33. Ст. 3107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-2004-n#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
14. Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку : Постанова КМУ від 24.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2021-n#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
15. Про затвердження Порядку надання послуг з харчування дітей у дошкільних, учнів у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах, операції з надання яких звільняються від обкладення податком на додану вартість : Постанова КМУ від 2 лютого 2011 року № 116 (із змінами згідно з Постановами КМУ від 11 січня 2012 року № 1 та від 18 січня 2016 року № 16). *Офіційний вісник України*. 2011. № 12. С. 58. Ст. 518. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-2011-n#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
16. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах: Постанова Правління Національного банку України від 15.12.2004 № 639, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 13.01.2005 р. № 41/10321 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0041-05#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
17. Порядок організації харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах : Наказ МОЗУ/МОНУ від 1 червня 2005 року № 242/329. *Офіційний вісник України*. 2005. № 24. С. 111. Ст. 1373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0661-05#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
18. Про затвердження Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОНУ від 6 грудня 2010 року № 1205. *Офіційний вісник України*. 2010. № 101. С. 180. Ст. 3647. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1308-10#Text> (дата звернення 01.09.2022 р.)
19. Про затвердження Методичних рекомендацій з організації харчування учнів у загальноосвітніх навчальних закладах: Наказ Міністерства економіки України від 1 серпня 2006 року № 265 (втратив чинність 16 жовтня 2015 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v0265665-06> (дата звернення 01.09.2022 р.)
20. Про стан і проблеми нормативно-правового врегулювання харчування дітей та учнів у закладах освіти : Рішення Комітету з питань науки і освіти ВРУ від 27 лютого 2019 року, протокол № 10. URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75284.htm (дата звернення 01.09.2022 р.)
21. Галина П'ятницька, Наталія Федорченко, Ніла П'ятницька, Олег Григоренко. Державне регулювання організації харчування в закладах загальної середньої освіти. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2021. № 3 (301). С. 115–125.
22. ДБН В.2.2.-3-97 Будинки і споруди. Будинки і споруди навчальних закладів. Київ : Державний комітет України у справах містобудування і архітектури, 1997 р. С. 22.

23. Аудиторський звіт за результатами планового аудиту ефективності за 2014-2017 роки: Департамент внутрішнього фінансового контролю та аудиту виконавчого органу Київської міської ради (КМДА). URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&g=Аудиторський+звіт+за+результатами+планового+аудиту+ефективності+за+2014-2017> (дата звернення 01.09.2022 р.)

24. Про стан організації харчування у загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва на початок 2017–2018 навчального року : Інформаційна довідка. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&g=Інформаційна+довідка++Про+стан+організації+харчування+у+загальноосвітніх+навчальних+закладах+м.+Києва+за+2017-2018> (дата звернення 01.09.2022 р.)

25. Чи буде шкільний обід у чорнобильців? *Урядовий кур'єр* від 23.07.2021 р. №141. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/chi-bude-shkilnij-obid-u-chornobilciv/> (дата звернення 01.09.2022 р.)